

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Illustrerad Söndagsmagasin.

N:o 10.) Ut kommer hvarje Söndag kl. 7 f. m. Götheborg d. 2 Sept. 1849. Pris för ½ år 2: 24 B:co. (III årgången.)

Marskalk Bugeaud.

Den förtjenstfulla Marschalk Bugeauds död, som inträffade d. 10 Juni, föranleder oss att i närvarande numer intaga porträttet af denna modiga krigare, som i det för Frankrike så ödesbringande virrvarr syntes bestämd till en försonare mellan de mot hvarandra kämpande partierna. Vi bifoga dertill följande notiser utur den berömda mannens lif.

Född d. 15 Oktober 1784 i Limoges, inträdde Bugeaud 1804 såsom frivillig vid kejsargardets grenadierer, befordrades vid Austerlitz till fänrik och följande året till löjtnant. Sedermera deltog han i fälttågen i Preussen och Polen, sårades farligt vid Pultusk, och tjänade sedan till 1814 såsom löjtnant och adjutant, ytterligare såsom grenadierkapten i Spanien. Genom sitt mod, sin tapperhet, sina kunskaper och militäriska förtjenster i öfrigt hade han så utmärkt sig i dessa fälttåg, att han, till följe af sina utmärkta tjänster hastigt befordrades till öfverstelöjtnant och fick befäl öfver fjortonde linierementet. Efter kejsarens återtag 1815 afslog han den tilltänka utnämningen till generalmajor, med den anspråklösa förklaring att han så länge ville blifva öfverste, tills han genom nya tjänster gjort sig verkligen förtjent af denna befordran. Afsänd

till Alparméen under Suchet tillfångatog han i byn Albigny en bataljon piemontesiska jägare tillintetgjorde en fiendtlig bataljon och slog den österrikiska förtrafven. Efter inhändigad berättelse öfver slagningen vid Waterloo lät han sina trupper ånyo aflägga trohetsed och slog härpå efter en 10 timmars kamp 1700 Österrikare, som ville anfälla honom.

Från 1815 till 1831 sysselsatte sig den oförskräckte fältherren på sina gods med landbruket. År 1831 befordrad till generalmajor, valdes Bugeaud straxt derpå till deputerad för Perigueux. Undertryckandet af aprilupproret i Lyon 1834 var hans verk. Han förvärfvade sig derigenom lika så mycken förtjenst, som han derigenom ådrog sig hat. I Juni 1836 började för honom hans egentliga äras och ryktes bana; hans fälttåg och segrar i Algerien och slagningarna vid Tafna, Oran, Tlemsen, der han förvärfvade sig generallöjtnants rang, äro lika många blommor i lagerkransen af hans hjelte-rykte. År 1840 utnämnd till generalguvernör öfver Algier, ledde han alla militäriska företag med stort eftertryck och gjorde sig älskad, oakadt sin stränga disciplin, emedan han bemödade sig att ifrigt sörja för soldaternas välbefinnande och att så mycket som möjligt spara blod. År 1843 utnämndes han till Marschalk och visade sig, två år sednare, i slaget vid Isby värdig denna höga rang.

Marschalk Bugeaud.

Vulkanismen eller värman i jordens innandöme.

Till de mest gätlika företeelser på vår jord hör, att man på djupet af densamma ofta finner en otrolig mängd quarlefvor af växter och djur, som efter sina arter nu blott finnas i heta trakter, och för närvarande ej existera på de orter, der de komma i dagen. Så t. ex. finnas palmer begrafna djupt under sanden i de stora skogarne vid Östersjön utefter Preussens kuster; de hafva möjligen sedan årtusenden afsöndrat den der förekommande bernstenen. Hvad skola vi säga om urverldens elefanter och mamuthsdjur, af hvilka man öfverallt i Tyskland, mer eller mindre, ofta, funnit större eller mindre spår. Och likväl är detta blott små spår af dessa kolossala skapelser. Vid stränderna af ishafvet och de i detsamma utfallande floder bilda dessa länder hela lager och en ansenlig handelsartikel under namn af fossilt elfenben. Huru kunde dessa gräs- och plantätande djur lefva der, hvarest jordskorpan tio månader om året är betäckt med snö och is, der på hela milknappast finnes en torftig ek eller en tall?

Vanligen antager man, att jordaxelen plötsligt erhållit en annan rigtning och att jorden då blifvit beröfvad sin värma der, hvarest nu herrskar köld och vinter. Nu synes man försöka en annan idé för förklaringen af detta förhållande. Man tager vulkanismen till hjälp; så gör den store vetenskapsmannen Alexander v. Humbolt. Hvad vulkaner äro, vet hvar och en, som läst något om Vesuvius och Etna. Jorden kastar här utur ett berg med stor häftighet en glödande, till flytande form upplöst stenmassa, hvilken behöfver god tid, innan den svalnar och hårdnar till lava. Hvarifrån kommer den glödande och flytande massan? Från jorden, från dess djupaste innandöme. Den värma jorden har, tilltager så inåt, att den fem tyska mil djupt kan smälta granit. De många borrhningsförsöken för anläggande af arthesiska brunnar, de djupa schakterna i bergverken och försök öfverhufvud, för utrönande af den med djupet tilltagande varmgraden, lemna öfver detta påstående intet tvifvel, under det de många vulkaniska utbrotten, de många heta mineralkällorna äro lika många erfarenhetsbevis. Hela det sträfvande, som i naturen tillkännagifver sig genom sådana vulkaner, genom sådana mineralkällor, genom jordbäfningar och andra företeelser, kallar man vulkanism. Det är den verksamhet, som det inre af vår jord utöfvar emot dess yttre skorpa. Särskildt yttrar sig denna verksamhet genom apphojandet af stora sträckor land, ge-

nom framträdandet af nya öar och nya berg, och denna vulkanism, denna verksamhet i jordens inre har troligen varit större för årtusenden sedan, innan jorden antog sin närvarande gestalt, än vi nu någonsin kunna föreställa oss. Stora bergskedjor synas derigenom smånigom hafva uppkommit. På de 14,000 fot höga Anderna i Södra Amerika finna vi i mängd förstenade sjömuflor och andra sjödjur, så väl som på Pyreneerna, Alperna och på Harz. I några trakter finnas förstenade hjärtänder i sådan mängd, att de i grannskapet af Regenstein äro för hvarje landtman bekanta under namn af förstenade fogeltungor. Det har således funnits en tid, då världshafvet betäckte alla dessa trakter, tills genom inre verksamhet, i följd af en oändlig mängd elastiska, genom stenarnes uppglödning och smältande utvecklade dunster, stora delar af jordytan höjde sig, hvarigenom hela hergskedjan eller enskilda berg uppstodo. Sådana revolutioner hafva utan allt tvifvel för årtusenden sedan ofta inträffat och skett med oändlig stor kraftutveckling. Men de hafva ofta förekommit i vår historiska tid, såsom man kan nämna de epoker, om hvilka vi hafva någon berättelse; ja de förnya sig stundom inför våra egna ögon.

Under loppet af detta århundrade hafva många öar uppdykat utur hafvet och andra hafva höjt sig. Sydhafvet är i sådant hänseende ännu verksamt. Azorerna hafva gifvit anledning till sådana betraktelser och d. 2 Juli 1831 uppstod en vulkanisk ö i hafvet vid Sicilien, som till och med väckte politiska stridigheter. Den här verkande vulkanismen gjorde sig här så klar och tydlig, som möjligen ske kan. Ifrån Maj var det nästan beständiga jordbäfningar i Italien, som synnerligen voro starka i September, under det denna ö växte upp till 60 fots höjd. Engelsmännen togo den genast i besittning. Ifrån Neapel protesterade man, men saken aflopp slutligen i fred, i det att ön sönk tillbaka. Dess korta tillvaro visade dock tillräckligt, huru så många öar, berg, bergskedjor och hela daningen af vår jord betingats af en inre verksamhet, och huru samma förhållande skall bidraga till jordens vidare omdaning. Väl synes det oss nästan omöjligt, att genom en sådan verksamhet bergskedjor, sådana som Alperna, Pyreneerna, Cordilleras, Himalaja, kunnat uppkastas. Men man bör besinna, att det högsta berg förhåller sig till jordklotet, såsom ett sandkorn till ett kägelklot, och sjunker ännu mera tillbaka för den beräknande människoanden, om man tänker sig dess massa fördelad öfver jordytan, öfver hvilken den framskjuter.

Man må blott tänka sig Harzberget, fördeladt öfver norra Tyskland emellan Weser och Elbe. Huru många fot skulle väl den stora slätten höjas! Man har gjort en noggrann beräkning öfver Pyreneernas bergskedja. Om man utströdde hela dess massa öfver hela Frankrike, skulle detta sednare blott höjas 10 fot. Att på sådant sätt vulkanismen ännu är i verksamhet, synes på kusthöjningen, synnerligen i södra Sverige. Ej hafvets förminskade och tillbakaträdande vattentäckning synes föranleda detta förhållande; utan hafvet synes tillbakaträngd genom de sig alltid mer höjande kusterna. Att jordklotet nu är i hvila, låter blott sluta till en tillkommande och större verksamhet, ehuru de jordvälfningar, som inträffat äfven i år, det sig höjande Sverige och de uppdykande öarne ej hänryta på någon fullkomlig hvila.

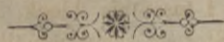
Väl har det gifvits en tid, då denna verksamhet var mycket större än hvad den är för närvarande. Redan Harz bevisar detta, liksom Riesengebirge och hela Böhmen, förutsatt, att den gestaltning, hvaruti vi finna dem, bör tillbakaföras till en kort tidrymd och ej är verk af århundraden eller årtusenden; ty hvem har upptecknat, när spetsarne af Brocken slungades omkring i tusentals block, när basaltklipporna vid Stolpen sammansmälte, Sudeterna upptornades och vulkanerna släcktes, hvilka öfver allt i en forntid här flammade och hvilkas kraft låter de varma källorna i Töpliz och Karlsbad framspringa. På samma sätt torde det hafva varit engång, utan att jordaxeln behöfver hafva tagit en annan rigtning, i de länder, der ingen tropisk växt, intet djur från Indiens heta Zoner kan lefva; i nordliga Siberien kunde då djur lefva hela år, som nu i fria tillståndet ej kunna uthärda en dag; ty jorden erhöi mindre sin värma från solen, från sin ställning till denna, än från sitt inre, i det att den från dess tusen klyftor, gap och bergsspetsar, framträngde i dagen.

Så talar den nyare åsigtan öfver många af de gätlika företeelserna, hvilka förvåna naturforskaren och till hvilka han förgäfvos söker en passande nyckel. Den kalla Zonen skulle åter få ett nytt lif, om dessa värmans källor åter öppnade sig. Vår jordyta befinner sig, säger Humbolt i sin "Kosmos," emellan de lägre lagrens glödhetta och verdensrymdens, hvars temperatur sannolikt är under quicksilfrets fryspunkt. Är detta antagande riktigt — och ingen kan motsäga det — då tänke man sig huru stor den massa värma är, som jorden allt jemt gifver ifrån sitt sköte. Utan den skulle ej solen ensam genom sina strålar kunna frambringa de under, som skapelsen i djur- och plantverlden alltid framlagger i dagen. Men sannolikt gick före den närvarande jorddaningen en period, då denna utveckling, det utströmmande af centralvärman egde rum i oändligt högre grad, än hvad vi nu kunna ana. Menniskan sjelf var ej då jordens innehållare; hon gestaltade sig för människans mottagande. En tid skall komma, då hon skall gestalta sig på nya sätt.

Märkvärdigt är, att redan Plato 400 år

före Christus hyllade vulkanismens idé, fast under annat namn. I hans "Phaedon" spelar Pyriphlegeton ungefär samma rol. I det inre af jorden, menar han, äro större och mindre hvalf, hvori det strömmar vatten, eldbäckar och strömar af fugtigt slam. Pyriphlegeton bildar en sjö, större än våra haf, sjudande af slam och vatten. Härifrån rör den sig i kretsar och derifrån komma ock eldströmmar, hvar de än finnas på jorden. En eld-utgjutande vulkan är således, efter Plato, ingenting annat, än utströmningen af den sig i dagen öppnande Pyriphlegeton. I dess ställe kan man säga vulkanism och allt stämmer öfverens med gifna företeelser; ty vulkaner med vatten och dy förekomma ofta. Källan vid Karlsbad är kanske blott en liten vattenvulkan som uppdrifves af Platos pyriphlegeton och Humbolts vulkanism. Den vise Greken och den tyske skalden hafva rätt, då de säga:

"Vi vandra alla på en ström af eld,
Som ofvan täcks blott af en skorpa jord."

Bilder från Indien.

Den som ej ärligen har tre tusen gulden att depensera, som ej har synnerlig smak för sjösjuka, som ej har alltför stor sympati för tigrar och krokodiler och dock gerna vill resa, vare sig blott på papperet, den skall vara en man tack skyldig, som egnar sin tid och sin möda åt en resa till Indien, på det att läsaren för några skilling och på några timmar, i sin kanapee och i tofflor, må kunna i fantasien tillryggalägga samma resa.

Vidare, den som i likhet med oss, ej älskar böcker, som äro hämtade utur andra böcker, skall med dubbel fröjd hälsa dessa bilder från Indien, alldenstund de äro hämtade utur en samling af bref, bilagda med afteckningar, hvilka komma direkte från detta land och ursprungligen ej äro bestämda för offentligheten. Man blifver genom desamma så mycket mer hänryckt och förtjust, som man der ej ser skriftställaren, utan i dess ställe finner menniskan, den trogna varma betraktaren. Den resande, en snillrik Fransman, hade medfört från Ostindien en serie af de skönaste teckningar. Hans broder samlade, ordnade och utgaf desamma, åtföljda af de till honom skrifna brefven, under den titel, som vi begagna.

Vi tro oss kunna räkna på våra läsares deltagande, om vi göra några utdrag utur den intressanta boken och bifoga några af de vackra och intressanta teckningarne.

Vi förbigå de första brefven och följa vår resande till Ceylon.

"Colombo, huvudorten på ön Ceylon, kallas stad, men är ej något annat än en oer-

hörd skog, dock en skog, som liknar en trädgård. Dess inneväanare äro Singaleser, Malabarar, Malaier och Maurer, hvilka bo i låga, af kokosträd, arekapalmer och andra trädslag beskuggade hyttor. Hvarje träd är en märkvärdighet, och den europeiska främlingen tror sig försatt till en på jättsteg i höjden uppförd botanisk trädgård.

När jag för några dagar sedan spatserade genom skogarne, såg jag en ytterst retande malabarisk fru. Hon var rödklädd och talade med några män i grannskapet af en hytta. Förundrad öfver färgprakten i hennes kläder, som tog sig fördelaktigt ut mot trädens och markens grönska, närmade jag mig gruppen. Då varseblef jag uti hyttan en man, som satt framför en kista, utur hvilken han, likasom för att träffa ett urval, framdrog prydnader af falska och färgade glasperlor, sällsynta mynt, masker, armringar, stora axelskärp, som liknade drakar och foglar, halsband, oerhörda örhängen o. s. v. Jag stod framför en boning, som tillhörde en malabarisk Bayadere med hennes trupp, ett sällskap af komedianter. Jag hade ingenting angelägnare, än att bedja dem om en föreställning för följande afton. Vi kommo öfverens om tio rupier. Kl. 7 följande afton begaf jag mig, för denna gång försmående engelska guvernörens hjudning, till ort och ställe. Skådeplatsen var redan upplyst med lycktor af kokosnötter, som hängde på bambusstänger. Man anvisade mig en plats på den kullfallna stammen af ett kokosnöträd. Nakna män med brinnande facklor utspände framför mig en hvit linnevägg, bakom hvilken skådespelarne församlade sig. Trummor och klockor dånade och den nyss förut så dystra och tysta skogen lifvades snart af en mängd af traktens innebyggare. En otalig mängd af små barn och quinnor nedlade sig på halm-mattor, män med vildt utseende ställde sig i trädens skugga. Denna nattliga scen frambringade en oerhörd effekt vid det dystra skenet af facklorna, hvilket medgaf ögat en blick in i skogens djupa, obevuxna platser, som voro öfverfyllda med nakna menniskor, utmärkta för en sorglig och glanslös blick, brun, nästan grönaktig ansigtsfärg och långt hår. När förhänget nedsläpptes, var jag bländad af rikedomarne och slöseriet i prydnader, förvånad öfver de underliga gestalterna och sällsamma ställningarne, hvilka erbödo sig för mina ögon.

Scenen förestälde en konung från grekiska ålderdomen. Hans ansigte var måladt och erinrade lifligt om de hindostanska gudarne. I sin hand höll han en spira, som han på ett högst sällsamt sätt snärjde rundtomkring. Bredvid honom stod drottningen (det var samma quinna, om hvilken jag talat i början af berättelsen), glimmande af guld och falska stenaar. Hon gjorde alla möjliga konstiga rörelser med händerna, fötterna och den smidiga kroppen. Hon var utomordentligt mager, ha-

de för öfrigt ett hyggligt ansigte och söng med en skriande stämma, som nästan ej hade något menskligt och som dessutom stod i en onaturlig och vidrig disharmoni med de öfriga stämmorna. Till höger om konungen stod en minister eller general, som likaledes höll en spira i handen och i sitt slag framstälde en likaså komisk natur, som konungen sjelf. Sedan kom en narr med ett långt skägg och en oerhörd mage; derefter följde en som quinna klädd karl, som förestälde ministerns hustru, och näst efter denne en ung, fantastisk, såsom en gudabild, utstyrd gosse. Det hela skulle föreställa en episod utur den gamla hindostanska mythologien. Alla dansade. Konungens rörelser voro otroligt hastiga och regelmässiga och stodo litet i samklang med den långa, mythologiska klädseln af synbart presterligt utseende. Uttrycket i hans fysionomi var lifligt och förnöjdt. Hans ansigte var sorgfälligt måladt med ljusbrun färg, för att antyda den höga kast, som han tillhörde. Hans uttal var beledsagadt af ett betecknande viktigt eftertryck. Hans ögon gnistrade, hans hela kropp darrade, hans fötter stampade. Ofta störtade han helt nära intill mig med sin spira af förgylt träd, bugade sig djupt inför mig, kallade mig Rajah, en titel, som man i allmänhet här gifver hvar och en, som betalar. Nu syntes några nakna karlar, som kämpade emot hvarandra med utomordentlig skicklighet. Dessa skulle föreställa ett infall af barbarer. På en gång framstörtade en annan konung, hvilken var lika utstyrd som den första, med den skilnad att han förde en påfogelstjert på ryggen och en påfogelfjäder i hvarje hand. Han frånryckte den första konungen kronan och satte sig i besittning af hans thron, ett slags trädbänk med sönderslagna fötter. Alla kastade sig ned för att tillbedja honom. Härpå kom en dervisch eller magier med en spetsig mössa, långt, flygande hår, ett stort perlband om halsen och ett med gula hieroglyfer måladt ansigte. Nu gick dansen, trumman, klockringningen och sången ånyo, allt till usurpatorns ära. Kl. 11 om natten aflägsnade jag mig, ehuru ceremonien ej ännu var slut. Platsen för detta skådespel var aflägsen ungefär 1½ mil från Colombo".

Har föregående bref låtit oss bevista en teatralisk föreställning af Bayadernerne, så för oss följande i sällskap med prester, der vi blifva vittne till en intressant religiös fest.

"På den skuggiga ön Ceylon, säger detta bref, herrskar en nästan ständigt fortsarande skymning, som ytterligare beslöjas af den med elektrisitet uppfyllda luften. Denna urladdar sig dock ofta genom blixtrar, som kasta ett underligt sken på bergen och på de med yppigaste plantor bevuxta afgrunderna, under det att dessa orters stillhet ej sällan afbrytes af åskans rullande vid stormarnes annalkande under dögjemningen.

Singalesiska Buddhaprester i Kandy (Ceylon).

Lustresa på vägen från Colombo till Kandy.

Ofta störes densamma genom det obehagliga larmet af tamtam; ty vanligen är i dessa skenbart otillgängliga skogar ett hemlighetsfullt tempel förvaradt der Buddhaismen i hela sin ursprungliga sällsamhet förvaras. En krokig och svår väg leder genom skogsnären, som ej genomtränges af solen; öfver stentrappor till det landtliga templet; vänliga och lugna prester, klädda i gula kläder, med kopparfärgadt, strängt ansigte och skalligt hufvud införa främlingen i templets stilla, med de sällsyntaste blommor omgifna område, der man vid det svaga skenet af en kokosnötslampas ser en jättelik Buddha, som uthuggen i klippan och målad med lifliga färger, i sittande eller liggande ställning, intager templets hela längd eller höjd. De gästvänliga prestererna erbjuda med vänlig och hjerlig upp-

Dramatisk föreställning af en malabarisk Bajader-trupp på ön Ceylon.

märksamhet den besökande förfriskningar, som äro beredda af plantornas saft. Barn, som uppfostras i dessa tempel eller kloster, omgifva och betrakta främlingen med nygiriga blickar, utbreda för honom solfjädrar, eller bereda åt honom cigarrer af gröna blad, som de samlat i skogen. Andra bjuda honom betel, sockerrör eller någon frukt. Allt detta sker

under den djupaste tystnad och med den största aktning, tillbakahållsamhet och sorglighet. Dessa skogsprester undervisa sina disciplar i fromhet och dygd och bilda af dem milda-lugna menniskor. Då de sågo mig uppmärksamt betrakta deras underliga religiösa besynnerligheter, nalkades de mig på det höfligaste sätt, inbjödo mig med förekommande artighet att bestiga en af deras elefanter, som

för deras religiösa behof städse är i grannskapet af templet, och förde mig på vägen till Kandy genom denna oförlikneliga ös hemlighetsfulla och magiska prakt.

(Fortsättning.)

Generalmajor Hentzis död.

Generalmajor Hentzis död.

Innan Österrikarne lämnade Pesth, utnämndes generalmajor Hentzi till kommandant på Budapesth, och flitigt lät han arbeta på förskansningarne och fästningsverken vid Ofen. Den 24 April drogo Kroaterna under Jellachich bort i sydlig riktning och om morgonen d. 25 spränga efter lång tid de första husarerna åter omkring på Pesths gator. Jublande och glada rörde sig folket omkring på platserna och gatorna; ute på Rakosfältet tonade Rakoczymarschen; nationalhymner söngos och nästan från hvarje fönster i Pesth fladdrade den ungerska trefärgade fanan lustigt i vinden. Men ofövanför den lyckliga staden låg, såsom en örn i sitt säkra bo, G. M. Hentzi inom Ofens fästningsverk, och kanonmynningarne, som blickade ner på Pesth, läto ej ana något godt. Men ingenting kunde styra Pesthboernas glädje, så mycket mindre, då enskilda Italienare kommo till folket och Hentzi redan följande dagen måste lemna murarne vid Altofen, för att draga sig tillbaka till de inre fästningsverken. Den 1 Maj kom Görgey med 27000 man från Komorn och lät uppfordra kommandanten på Ofen att kapitulera un-

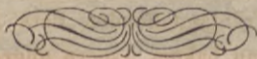
der ärofulla villkor. Hentzi afbröt underhandlingarne och beredde sig till det yttersta motstånd. Med lugn blick öfverskådade han stridskräfterna, som stodo honom till buds, och med manlig värdighet afvisade han parlamentets anbud. 11,500 man, 100 kanoner och 5000 centner ammunition stodo honom till buds, och med dessa försvarsmedel hoppades han kunna hålla sig så länge, tills antingen general Vogel, som inryckt från Galizien, eller en annan del af arméen kunde skynda till undsättning. Hentzi, Schweitzare till börden, hade redan en gång råkat i fångenskap hos Ungrarne och hade vid sin frigifning svurit att ej mer kämpa emot dem. Efter sin återkomst höll han sig, likasom de öfriga österrikiska officerarne ej förpligtad, att hålla en ed, som han svurit åt rebeller, och tog återtjänst mot Ungrarne. Hans öde hade nu fört honom till denna ödesdigra punkt, och han var fast besluten att hellre dö än ätt ännu en gång falla i händerna på Ungrarne.

Ofen är så bygd att det dominerar det vid dess fot liggande Pesth, men å sin sida domineras af det ännu högre belägna Blocks- och Schwabenberget. Ungrarne besatte der-

före vid Ofens inneslutande dessa högt belägna punkter. Gaspar öppnade i Alt-Ofen sina löpgrafvar och belägringsarbeten, besatte Schwabenberget, under det Aulich uppförde sina batterier på Blocksberget. Den 5 Maj förstörde Gaspar vattenledningen, som försåg fästningen med vatten, och vid detta tillfälle läto de ungerska Honveds förleda sig till en storm, som afslogs med en förlust af 600 man. I det ögonblick Pesthboarne, som i tallös mängd voro församlade vid Donaukajen, med tusenstämmiga röster hälsade de första ungerska fanor, som af husarerna voro planterade på blocksberget, aflyrades från fästningen ett hagel af kartäscher på den värlösa mängden. Tillika bombarderades Pesth under fulla 6 timmar. Den 6, om aftonen kl. 9, begynte kanonaden på Ofen och flera byggnader i grannskapet af krutmagasinet skötes i brand, såsom svar susade bomber och granater mot det olyckliga Pesth, och hela gator förvandlades i grushögar. Med alla sina dyrbarheter flygtade Pesthboarne till den närbelägna stadsskogen och glömde ej att draga försorg om de sårade Österrikarne, som den kejsrliche arméen quarlemtat i Pest. Flera hundra starka

Ungrare såg man kasta bort sina skatter, taga en sårad på ryggen och sålunda fly från förödelser. Ungrarne hade emellertid erhållit tungt belägringsartilleri från Komorn och d. 10 öppnades elden från detsamma. Ett batteri, som var uppställt bakom sandsäckar, fördref Kroaterna från pallisaderna och efter ett flera dagar fortsatt skjutande och flera fruktlösa stormar intogs slutligen Ofen med storm af Magyarerna d. 21 Maj. Efter långt och fruktlöst försvar gaf sig slutligen besättningen på nåd och onåd och Buda var i Magyarernas våld. Hentzi hade sökt döden i slagningen och funnit den. Betäckt med svåra sår, störtade han vid fästningens eröfring sanslös till marken.

Vår illustration skildrar den scen, som föreföll efter Ofens stormning. På en fri, öppen plats hafva soldaterna nedlagt den döende Hentzi på en bår. Anblicken af denna man, som offrade tusen af deras arma bröder, uppväcker de närvarande Ungrarnes raseri och förbittring. En man, beväpnad med lia, vill genomborra Hentzis kropp, en Honved-offiser svingar sabeln, för att gifva honom de sista huggen. Båda hålla dock inne med sitt förehafvande, då Görgey åtföljd af sin generalstab träder fram och böjer knä vid Hentzis lik. För Görgeys spanande blick och hans afhållande böjning med handen träda soldaterna förskräckta tillbaka. Döende rigtar Hentzi sitt bristande öga tacksamt på sin ridderlige fiende.

En Björnjagt.

John Cheney, som tillbragte hela sin tid i Amerikas urskogar, var bekant såsom den berömdaste björnjägare i hela grefskapet. Det var en lust att höra honom, då han berättade om sina ströfverier och äfventyr, och det på så enkelt sätt, som han sjelf var, hvilken man ej kunde tilltro, att han nedlagt så många af skogens vilda innevänare. Men han visste ej blott att tala om sig sjelf, utan kände alla äfventyr, som händt hans företrädare. Under en af mina vandringar i skogen berättade han för mig följande jagthistoria.

Jag vill ej började John Cheney, träda någon förnära; men många menniskor hålla skogskännedomen för något ganska ringa, tills de rätt dugtigt förlupit sig mellan träden, och så modiga de än synas hemma, sådana harar blifva de likväl, när de i skogarne händelsevis möta ett af dess vilda djur.

Här i nästa stad bor en person, som för flera år sedan utgick för att fälla en elj. Han hörde något komma i sin väg, lade sig därför bakom ett träd för att bättre kunna skjuta. Mannen, som aldrig sett ett sådant djur, hade knappast höjt sig bakom trädstammarne, förr än en stor sex års gammal elj, högre än

en häst, kom luffande ned från ett tät buskage. "Om du ej gör mig någonting, ej gör jag dig något," sade han till eljen. Denne lät honom ligga i lugn och gick tryggt sin väg fram.

Samma karl visste ingenting vidare om björnar, än hvad han hört af jägare, och att de mången gång föra i sin kropp ett halft dusin kulor och hafva ihjälslagit en mängd hundar, då vi vilja taga dem utur de fallor eller snaror der de fastnat och ofta hungrat 3 till 4 dagar.

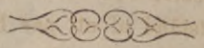
Välän! Denna man satt på sjön i sin båt och väntade på hjortar, då han plötsligt hörde ett fall och ett plaskande i vattnet. Han rodde omkring en holme och fann en stor björnhona, som ville simma öfver till andra stranden. Då han visste att väl sköta sin båt, rodde han den rakt fram, för att hindra djurets väg, hvilket äfven lyckades honom, och detta föranledde björnen att något ändra sin kurs och försöka att simma omkring båten. Mannen kom äfven härutinnan till hinder, och ännu en gång förändrade björnen rigtning, dock alltid simmande mot den afsedda stranden.

I förtret rodde jägaren för tredje gången mot besten, för att sålunda drifva honom något tillbaka och att så länge hålla honom i sjön, tills hjälp kunde bekommas från andra stranden. Men huru båten svängde om, kom den björnen för nära. Han fattade uti den med tassarne och steg upp helt ogenerad. Der satt han och skådade mannen så lugnt och vänligt i ögonen, som en björn kunde göra det.

Hade jägaren vetat stället, der han kunnat träffa björnen bäst, så skulle ett dugtigt hugg med roderkolfven hafva varit af utmärkt effekt. Den lugna blick, med hvilken passageraren betraktade honom, behagade honom ej, och så blefvo de, björnen och mannen, sittande stilla, trankilt seende på hvarandra. Då den sednare något hunnit lugna sig, började han åter röra på årorna, för att begifva sig till den strand, derifrån björnen kommit. Dermed var denne å sin sida ej nöjd, och han ryckte en smula närmare och visade honom tänderna på ett alldeles egendomligt sätt. Men då mannen började vända, återtog björnen sin gamla plats och blef så lugnt som möjligt sittande på sin ända. Mannen var verkligen tvungen, att styra sin båt efter den resandes önskan och, skall man tro det, roddaren måste lägga intill land med båtens akter, för att herrpassageraren skulle så mycket bequämare kunna stiga i land. Ännu en gång kastade denne en blick på sin kamrat, brummade sakta och lopp inåt skogen.

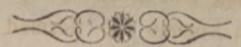
Längre kom han ej. Han mötte mig på några hundra steg derifrån och jag gjorde historien kort. Då mannen hörde mig skjuta, kom han mot mig och berättade sin resa öf-

ver vattnet ihop med björnen. Han hjälpte mig att hemslåpa björnen, som var en ibland de största jag sett.

En ny Stöfvelkneki.

En engelsk officer, som i Ostindien var ute på elefantjagt, hade afskjutet alla sina skott, då han såg en elefant i snabbaste fart skynda emot honom. Han såg ej något annat råd än att af alla krafter springa sig till räddning; men ty värr upphans han snart af sin förföljare, som var nära att fatta tag i honom med sin snabel. Till all lycka fanns ett träd i grannskapet, dit den förföljde flygtade. Dock innan han hann undan för trädets stam, lyckades det elefanten, att nappa tag i benet. Men en lycklig händelse räddade äfven detta. Elefanten hade fått tag i stöfveln. Denna gaf efter och gick af, och vardt i samma ögonblick sönder-sargad af djuret. Glad att hafva kommit undan för så godt pris, kröp Engelsmannen högre upp i trädet och satt der lugn. Dock blef detta för långvarigt. Elefanten stannade kvar under trädet i 24 timmar, tills han fälades af en inföding, då den nästan ihjälsvultne Engelsmannen kröp ned.

Slagtingen vid Aspern d. 21 och 22 Maj 1809.

(Forts. o. sl. fr. föreg. Nr.)

Öns kejsrliga fältherre, fruktande för dess möjliga förlust, aktade för nödigt att uppställa det bakom till skydd mot anfall från detta håll, då han hade all orsak att sätta folkets förtroende till sitt af honom skapade och utbildade infanteris tapperhet.

Långsamt och alltid närmare kommo de öfverskådliga fiendtlige ryttarlinierna, uppställda bakom hvarandra i lika öfverskådligt djup. Obeskrifligen herrligt var detta utomordentliga skådespel, som fyllde vårt sinne med förvåning och kom oss att för ett ögonblick glömma den till det yttersta uppstegrade känslan, seger eller död. Slutligen framkommo de och stormade på ungefär 200 steg från våra trupper. En öfverste vid de fiendtlige kurassiererna red fram och på 50 stegs afstånd sade han på tyska: kamrater, I sen eder öfvergifna af hela världen, inom få ögonblick ären I tillintetgjorda; nedlägggen därför vapen och gifven eder! I samma ögonblick fälde en kula från våra hans häst och två män sprungo fram, ryckte honom undan hästen och togo honom tillfånga. I detsamma smattrade trumpeterna och de sprängde fram, då de på några stegs afstånd emottogos af en afgrundseld från hela massan. Flera hundrade ryttare och hästar störtade till våra fötter. Hästarne stegrade sig högt och svängde om på bakbenen, så att ingen enda ryttare mer var i stånd att komma framåt. De bakom påträngande massorna gjorde trängseln förfärlig.

Snabbt begagnade vi det gunstiga ögon-

blicket, att åter ladda gevären och att hålla dem i beredskap för ytterligare mottagande. Ett oerhördt jubel utur tusen och åter tusen munnar dånade emot den förbluffade fienden, som på något afstånd af ett par hundra steg hvirflade omkring i tallösa kretsar, i det att det var lika omöjligt för de främre massorna att gå tillbaka, som det var för de eftersta att bryta fram. En ihållande eld från våra främsta skaror skulle under denna tid, ungefär $\frac{1}{2}$ timma, hafva anställt stort nederlag bland det fiendtliga rytteriet; men den ännu fruktansvärda fienden, stod i oöfverskådliga massor på för kort afstånd från oss, för att vi skulle hafva vågat utsätta oss, utan laddade gevär och den strängaste ordning och hållning, för ett förnyadt anfall, så mycket mindre som ett par tusen fiendtliga ryttare genombröto våra massor, der intet motstånd gjordes, och hotade oss med ett anfall bakifrån.

Man kunde tydligen höra de fiendliga befälningshafvares rop och se deras bemödanden, hvarmedelst de sökte bringa sina ryttarskaror i ordning och bilda en ny angreppslinje. Slutligen kommo de dermed till stånd. En ogenomtränglig, oöfverskådligt lång och djup ryttarlinie kom med långa, tunga steg oss tillmötes. Marken dånade af så många tusen hästhofvar, vapnens skrammel, såsom ock det dånande "en avant" af deras befälhafvare, kom luften att darra. Äfven i våra massor dånade ett raskt *vivat* utur många tusen munnar, och de blanka bajonetterna med de dödsbringande gevärsmynningarne blixtrade dem hotande tillmötes. Vål rände de sporrarne i hästarnes sidor, för att drifva de skygga djuren emot oss, det lyckades dem ock att i galopp komma oss tillmötes, der de på 10—12 stegs afstånd mottogo den fulla laddningen af alla gevären. Följden var ännu förskräckligare och fruktansvärdare än förra gången; ty utan fruktan kunde hvar och en af våra lägga an och skjuta, så att hvarje kula måste träffa häst eller ryttare. De främsta lederna af de framträngande fienderna störtade till marken och högt stegrade sig hästarne bakom, till en del afkastande sina ryttare, till en del tygellöst kringrusande eller i vild fart tillbakaträngande. Såsom myror kröpo de sårade eller störtade kyrassiererna öfver de döda och döende tallösa kamraterna och hästarne, och det vildaste virrvarr framstälde sig för våra blickar, under det att de besegrades gräsliga tjut och segrarnes jubelskri kom luften att darra. I detta ögonblick, det utomordentligaste, förskräckligt skönaste i hela mitt lif, stormade de högsta, hvarandra mest motsägande känslor i mitt och säkerligen i hvarje bröst, då vi sågo de tappra, men ock stolt öfvermodiga motståndarne tillintetgjord vid våra fötter; ty väl 2000 fiendtliga kyrassier med icke mindre hästar lågo döda eller sårade framför vår linje, och flera hundra ut-

af dem, som framsprängt mellan massorna föll i händerna på vårt numera framsprängande tappra rytteri. Nu framkommo ock våra kanoner, sedan de försett sig med frisk ammunition och förföljde med en mördande eld de otaliga fiendtliga ryttarskarorna, som i fullkomlig förvirring hindrade hvarandras flygt. Derigenom fulländades det fullkomliga nederlaget af detta rytteri, det största som krigshistorien har sig bekant såsom på en gång och i massa opererande.

I denna slagtning utmärkte sig företrädesvis det af Erkehertigen stiftade landtvärnet genom sitt dödsföret. Man fann landtvärnsmän döda på slagfältet, hvilkas kroppar voro bokstafsligen sönderskjutna. Mer än en Österrikare föll, hvilken hade flera sår än Cæsar. När man i ändlösa vagnrader förde de sårade till Wien, var anblicken gräslig.

Af alla österrikiska generaler var det erkehertig Karl ensam möjligt att besvärja denna stundens fara. Det var de harnesklädda ryttarnes sista dag. Ej mindre än 3000 harnesk uppsamlades på slagfältet. Napoleon sjelf som ville vara vittne till sina krigares obesegrelighet, kom i största fara. Några steg ifrån honom togos tillfång hans stallmästare, generalerna Foulcr och Durasnel. Natten först gjorde slut på kampen. Båda delarne sökte hämta krafter under vapenhvilan och erkehertigen lät nu bringa till verkställighet den del af sin plan, som hade det lyckligaste inflytande på följande dagens händelse. Öfverste Fredrik von Magdeburg fick i uppdrag, att medelst tungt lastade fartyg genombryta den fiendliga bryggan öfver Donau hvilket fullkomligt lyckades genom strömsättningens häftighet och det höga vattnet. Förgäfves bemödade sig Fransmännen att återställa de skadade bryggorna, ty alla deras arbeten blefvo så mycket lättare förstörda, som man satt de fruktansvärda skeppen i brand, för att de skulle kunna vara så mycket verksamare.

Genom det förnyade användandet af detta förstöringsmedel, som Fransmännen bemödade sig om att likasom tillfälligtvis uppställa, hämmades öfvergången af de fransyska förstärkningarne och fiendens hela magt sammanpressades mellan österrikiska arméen och ön Lobau. Napoleon, som i ett ögonblick öfvervägde följden af detta oväntade företag, sökte åtminstone motverka den moraliska verkan deraf för sin här, för hvilken återläget nu var afskuret, i det han red utmed de bestörta lederna och uppmuntrade deras äregirighet genom detta tillkännagivande: jag har sjelf låtit förstöra bryggorna bakom eder, för att ej lemna eder något val mellan segern och döden. Men dessa nödlögner kunde ej rädda hans armé, då på detta slagfält, den österrikiska hären kämpade på sin fosterjord, tapperhetens öfvervigt var på dess sida. Erkehertigen begagnade fort och kraftigt förde-

larne af sin ställning. Redan kl. 4 om morgonen började han åter slagtningen genom ett anfall på Essling, under det Fransmännen bestormade Aspern. Men fienden vid erinringen af så många segrar, vek ej från stället och Napoleon fattade till och med det förvägna beslut, att genombryta fiendens centrum och kasta den ena flygeln åt Ungern, den andra åt Böhmen. Marschalk Lannes' häftiga anfall, som följde härpå, kom verkligen det österrikiska centrum att vackla; men erkehertigen skyndar med alla sina krafter den ansatta punkten till hjälp. Han utvecklar sin högra flygels korpser, särdeles af Hohenzollern- och Bellegardet, kallar sina grenadierer tillsammans och visar sig sjelf personligen på alla punkter, uppmuntrade generaler och soldater genom sin egen tapperhet. Lannes, Hilaire, Oudinot storma in på den lejontappa fältherren, Bessieres understöder dem med rytteri och några squadroner tränga till och med till Breiterlee till hufvudquarteret, der Erkehertigen bodde. Denne ställer sig nu i spetsen för de återvändande regimenterna, griper fanan och återför den i slagtningen. De fiendliga offiserarne igenkänna honom här i den tjockaste elden och kruttröken, omgifven af sina adjutanter, som alla voro sårade, vid hans sida. De äldsta soldater erinna sig ej hafva sett en sådan eld som den, för hvilken deras generalissimus utsatte sig med det högsta dödsföret, i personlig kamp för ära och fädernesland. Det lyckades dessa modiga ansträngningar och österrikiska artilleriets förskräckliga eld att frantaga fienden dess segervana. Ön vid Stodlau bakom Aspern angreps likaledes. Massena skyndar till, för att uppehålla det allmänna nederlaget och visa sig på alla punkter. Man ser honom i skogen, vid Aspern, än till fots, än till häst, alltid med värjan i hand och det trotsiga uttrycket af obesegrad i ögat. Men ingenting är i stånd att frantaga Österrikarne dagens ära. Missnöjd drager sig Napoleon med sina generaler tillbaka, för att hålla krigsråd. Återtåg beslöts, emedan det var en nödvändighet. Man kunde ej neka, att hären var slagen och dess kraft fullkomligt bruten. Om aftonen såg man den store eröfraren, för hvilken verlden darrade, sitta nedslagen på en kullfallen trädstam, der han, utan känsla och rörelse, åhörde de förebräelser, som hans egna förbidefilerande soldater framkastade. När man slutligen förde från slagfältet den dödligt sårade Lannes, störtade han i förtviflan mot den uppoffrade vännen och ropade honom med de ömmaste ord tillbaka till lifvet. Man såg här fältherren, som sett så mycket blod flyta, utgjuta tårar och hörde de utur själen trängande orden: på denna dag måste ett så förskräckligt slag träffa mig, för att låta mig tänka på något helt annat än arméen. När han slutligen i en liten båt kom tillbaka till Ebersdorf och på sin omgivning

varseblef, huru djupt det intryck var, som denna dags olycka gjort på soldaterna, sade han sorgsen till Bertier: det är väl ej så underligt, att man en gång förlorar en slagning, sedan man vunnit fyratio. Utmattad och nedslagen lade han sig straxt efter sin ankomst till hvila och öfverlemnade åt Massena omsorgen om hären.

Den österrikiska arméen visade denna dag, hvad den förmådde under enighet i känsla och äppnerligen under enighet i entusiasm. Berömligast fäktade landvärdet, en national inrättning, som man här lärde att känna och värdera. Ehuru dåligt beklädda, till en del utan skor, utmattade genom umbäranden och strapaser, kämpade de här lejonmodigt, så att det öfverraskade Napoleon sjelf. Han såg med förskräckelse, hvad en fiende förmådde, som han orätt hade misskännt. Erfarenheten på slagfältet vid Aspern gaf honom en varnande lära. När den stortalige Murat sedan gjorde honom tillvitelse för det han ej tillintetgjort Österrike, befalte han honom tiga. Ni dömer såsom den blinde om färgen, sade han till ho-

nom. Ni har ej sett Österrikarna vid Aspern; således har ni ingenting sett.

Gaf sjelfva fienden den österrikiska hären ett så berömligt vitsord, huru mycket mer förtjente den ej fäderneslandet tacksamhets. Erkehertig Karl bekände rörd: vid en sådan täflan af de högsta krigiska dygder kan man ej utmärka de tappreste, utan alla soldater, som fäktat vid Aspern äro värda offentlig tacksamhet — framför alla furst Johan Lichtenstein och baron Wimpfen. Den sålunda beprisade hären erkände med en röst såsom den bäste och tappreste i denna slagning den ende, som öfverträffade alla, hvars ledning, fattning och mod ensamt bidragit till segren, sin älskade anförare — Erkehertigen.

Med inbrytande natt d. 22 förstummades smänigom det förskräckliga krigsbullret; framemot kl. 9 var allt förbi. Nu först visar sig i fransyska hären den moraliska verkan af detta nederlag. Soldaterna, i medvetande af uppfylld pligt, anklagade sin fältherre och det trolösa ödet; andra fördraga stumma och sorgsna den oåterkalleliga händelsen; hos några

lefver ännu en quarstod af denna öfvermodiga tillförsigt, som förr fört dem till seger. All den sinnesstämning, som vanligen åtföljer en nedslagen här, kommer till utbrott och ingen förmår tillbakahålla yttringarne af densamma. En tröst fann man åtminstone deruti, att fienden dyrt köpt segren och att det var slumpens förtjenst mer än fältherrens skicklighet, som förorsakat dem. Fransmännen ville ej veta sig besegrade af en fiendtlig fältherre, utan blott af ödet, som är starkare än människokraft.

De omedelbara följderna af denna slagning voro ej så stora som man väntat. Den fransyska arméen var tillfölje af sin nationalkarakter företrädesvis egnad, att lätt glömma en olycka. Det lyckades Napoleon att inom få dagar åter upprätta sina truppers sjunkna mod och med detsamma, att utur flygtens förvirring återgå till slagfärdighet. Fransyska arméens återtag skedde om natten d. 22 och 23. Redan började bryggornas återställande och d. 25 voro de större fulländade.

→→→○○←←←

